

SIMON CRITCHLEY:
POZNÁMKY K SAMOVRAŽDE

**Samovraždu
je nutné
pochopiť a táto
téma si zúfalo
vyžaduje zrelšiu
a rozvážnejšiu
debatu.**

KALLIGRAM

Edícia Skica

Poznámky k samovraždě
Simon Critchley

Preklad: Peter Tkačenko

Naozaj všetci raz pomrieme?
Všetci naozaj pomrieme raz.
Raz naozaj pomrieme všetci.
Pomrieme raz všetci naozaj.

Epitaf na náhrobnom kameni na cintoríne Cunwallow
v anglickom Cornwalle

Copyright © Simon Critchley, 2015

All rights reserved

Translation © Peter Tkačenko

Cover Art © Pavlína Morháčová

ISBN 978-80-89916-42-9

Publikáciu z verejných zdrojov podporil

u. fond
na podporu
umenia

Táto kniha nie je list na rozlúčku.

Édouard Levé sa v roku 2007 obesil vo svojom byte desať dní po tom, čo vydavateľovi odovzdal rukopis svojej knihy *Samovražda*. Mal 42 rokov. Jean Améry sa predávkoval liekmi na spanie dva roky po vydaní svojej knihy *O samovražde* v roku 1976. Mal 65 rokov. Albert Camus zomrel pri automobilovej nehode v roku 1960, približne 18 rokov po tom, čo v *Mýte o Sifyfovi* otvoril a vyriešil – alebo si to aspoň myslel – otázku samovraždy. Údajne svojho času povedal, že zomrieť pri automobilovej nehode je najabsurdnejšia zo všetkých smrť. Absurditu jeho skonu podčiarkuje skutočnosť, že mal vo vrecku neoznačený lístok na vlak. Mal 46 rokov.

Aj za cenu, že čitateľa sklamem, mi hneď na úvod dovoľte povedať, že nemám v úmysle siahnúť si na život... aspoň zatiaľ. Nepridám sa ani k zástupom tých, čo hlasno vystupujú proti samovražde a tvrdia, že vziať si život je nezodpovedné a sebecké, ba hanebné a zbabelé, a že človek musí žiť za akúkoľvek cenu. Podľa môjho názoru nie je samovražda právnym ani morálnym prehreškom a nemala by sa tak vnímať. Na tomto mieste sa usilujem pochopiť tento fenomén ako samotný akt, čo mu predchádza a čo po ňom nasleduje. Chcem hodnotiť samovraždu z pohľadu tých, ktorí sa odhodlali ku skoku na druhý breh alebo k tomu boli blízko – dokonca môžeme dospieť k poznatku, že ľudí z nás robí schopnosť vykonať ten skok. Chystám

sa preskúmať samovraždu starostlivo a dôkladne, azda aj trochu chladne, bez vynášania okamžitých súdov a nástojenia na morálnych princípoch, ako je právo na život či na smrť. Samovražde sa musíme dlho a sústredene zaoberať do tváre, zistiť, aké má znaky, profil, aké zdedené črty a vrásky na nej spozorujeme. Pri dôkladnom skúmaní azda zbadáme, že sa na nás pozerá náš vlastný skreslený odraz.

V *Mýte o Sifyzovi* Albert Camus – bez ohľadu na to, aká je jeho odpoveď – kladie správnu otázku. Posúdiť, či život stojí alebo nestojí za to, aby sme ho žili, znamená zodpovedať základnú filozofickú otázku: máme žiť, či zomrieť? Byť, či nebyť? Ako čoskoro uvidíme, právny a morálny rámec dodnes formujúci naše myslenie a posudzovanie samovraždy je rukojemníkom kresťanskej metafyziky, ktorá považuje život za dar od Boha. Vziať si život je preto nesprávne, hoci Písmo samovraždu nikde výslovne nezakazuje (a, samozrejme, Kristovo ukrižovanie možno interpretovať ako kvázisamovražedný čin). Kresťanskí teológovia preto hlásajú, že keď si človek siahne na život, ujíma sa moci nad vlastným bytím, tá však prináleží výlučne Bohu. Samovražda je teda hriechom.

Tento teologický koncept od devätnásteho storočia nahrádza vzostup psychiatrie, ktorá už samovraždu nepovažuje za hriech, ale vníma ju ako mentálnu poruchu, a tú treba odstrániť. Práve takto k samovražde zväčša pristupujeme: bez rozpakov (a nie mylne) o samovražednej depresii hovoríme ako o chorobe, ktorú najlepšie vyliečime kombináciou chemických látok – povedzme lítia – a psychoterapie. Implicitné morálne odsúdenie samovraždy odvodené od kresťanskej teológie však zostáva neporušené a platné. Aj po nahradení úlohy Boha spoločnosťou či štátom, dokonca aj po dekriminalizovaní

samovraždy, ako to na Západe pozorujeme v poslednom polstoročí, ju stále považujeme za isté zlyhanie, na ktoré reagujeme s rozpakmi. Myslíme si, hoci často nám nie je jasné prečo, že samovražda je smutná či nesprávna. A odhliadnuc od znôšky otrepaných fráz, nevieme, čo povedať.

Na otvorenú debatu o samovražde nám chýba slovník, pretože téma je pre nás náročná, je hlboko znepokojujúca a zároveň istým príšerným spôsobom príťažlivá. Keď niekto ukončí vlastný život, či už je to priateľ, príbuzný, dokonca aj celebrita, s ktorou sa dokážeme identifikovať – spomeňte si na zmätené reakcie na nedávnu smrť Robina Williamsa či Philipa Seymoura (hoci sa obávam, že podobné príbehy by sme našli v ktoromkoľvek roku) –, zvyčajne nasleduje jeden z dvoch typov reakcií. Buď si pomyslíme, že boli blázniví, sebeckí a nezodpovední, alebo si poviem, že ich čin zapríčinili faktory, ktoré sa im vymkli z rúk (ťažká depresia, chronická závislosť a podobne). Inými slovami, ak sa slobodne rozhodli siahnuť si na život, implicitne ich odsudzujeme; na druhej strane, ak usúdime, že ich čin ovplyvnili neovládateľné behaviorálne faktory, ako depresia, oberáme ich o slobodu.

V protiklade k tejto tendencii chcem vytvoriť priestor na zmýšľanie o samovražde ako o slobodnom akte, ktorý by sme nemali morálne stigmatizovať a mlčky odsudzovať. Samovraždu je nutné pochopiť a táto téma si zúfalo vyžaduje zrelšiu, veľkorysejšiu a rozvážnejšiu debatu. Diskusii o samovražde až pričasto dominuje hnev. K akémukoľvek pokusu o debatu o samovražde pristupujú pozostalí partneri, rodiny a priatelia človeka, ktorý si vzal život, s pochopiteľným hnevom. Musíme sa však na ňu podujat'. Musíme hovoriť.

Spolu s hnevom pozostalých sa musíme konfrontovať aj s vlastnými protichodnými reakciami na samovraždu.